

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหการใช้สารเสพติด
Community Participation toward Community Capability Development
in Addictive Substance Use Problem Solving

สุรรัตน์ โบจรัส¹

Sureerat Bojarat

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหการใช้สารเสพติด ศักยภาพของชุมชน แนวทางการพัฒนาศักยภาพ และการวิเคราะห์ชุมชนแบบการมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลโดยการสังเกต บันทึกการดำเนินงานของชุมชนและสัมภาษณ์สมาชิกที่เข้าร่วมในกิจกรรมใช้เวลา 6 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ต่อกันลักษณะเครือข่ายได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชน ไม่มีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยแก้ปัญหา ชุมชนมีทุนในชุมชนครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชน นำมาสู่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและศึกษาแนวทางที่เหมาะสมนำไปสู่การสร้างแผนปฏิบัติการและแก้ปัญหาให้เหมาะสม

ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหการใช้สารเสพติดผ่านการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) การมองเป้าหมายร่วมกัน 2) การสร้างโครงสร้าง/กลไกพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ 3) การทำโครงการร่วมกันโดยจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน และแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหการใช้สารเสพติด ได้แก่ การประสานงานอย่างต่อเนื่องกับหน่วยงานของท้องถิ่นในการจัดสรรงบประมาณในการเสริมอาชีพ และการพัฒนาเครือข่ายทั้งระบบตำบลและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: 1. การมีส่วนร่วมของชุมชน 2. ศักยภาพชุมชน 3. การใช้สารเสพติด 4. การแก้ปัญหา

Abstract

The purpose of this community action research (CAR) is to study community participation toward community capability development in addictive substance using problem solving. The conceptual frameworks are community capability participation and participatory

¹ รป.ด., (รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต) ผู้อำนวยการโรงเรียนรักษอุบลการบริบาล จังหวัดอุบลราชธานี

rural appraisal (PRA). The data was collected from observation, recording community operation and interviewing the participants. The period of the study was 6 months.

The findings were as follows:

1. The community context study for a strong and capable community indicated that community is good relationship, helpfulness and a good culture and custom, a capable leader and the community did not have system and mechanism in addictive substance using problem solving. There are plenty of resources in the community; physical geography, economy, socio-cultural community, environment and management toward community capability development leading to participate in finding on appropriate problem solving and guidelines. These lead to make a community planning and solve the problems appropriately.

2. The study of community participation toward community capability development in addictive substance using problem solving through 3 phases were 1) a common goal by community meeting to create the understanding, goal in common. The study reveals that the most important problem is a addictive substance using follow by a low income and the goal of the community is a well-being and moral community 2) contribution of structure/a basic mechanism to develop a learning community found that the strengths of the community are a good leader; sacrificial, generous, principled and harmonious person follow by the groups both specific and permanent groups. The weaknesses of the community are drinking in adult people which bad behavior toward children. 3) making a community action plan to develop community capability indicated that the community can analyze and prioritize the issue. The addictive substance using problem is the urgent problem to be solved consequently by 5 projects are established.

3. The development of addictive substance using problem solving based on they had continually coordinated with the community section to allocate the budget for occupational promotion and network development included district level and related networks.

The study found that the processes of research can create people's participation and the participants can work systematically, analyze problems and community's need. The people realize the community's problems and find out the problem solving strategies. Learning process is applied to develop the projects as well as to write the project. People's participation contributes the experience leading to develop a strong and sustainable community in the future.

Keywords : 1. Community participation 2. Community capability
3. Addictive substance Use 4. Problem Solving

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาที่ทำวิจัย

ปัจจุบันสารเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย มีขอบเขตและความรุนแรงขยายตัวมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านการผลิต การค้า การลำเลียง รวมทั้งการแพร่ระบาดของตัวยาสเสพติด ก่อให้เกิดความสูญเสียกับประเทศชาติหลายด้านทั้งด้านกำลังคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมืองการปกครอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อจะลดการระบาดของยาเสพติดโดยใช้กลยุทธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหากับการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศ (สมทรง กาญจนะหุต, 2550) รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด เป็นต้น

จากการประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติดพบว่า ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดอย่างมากในประเทศไทยได้แก่ เฮโรอีน และยาบ้า (แอมเฟตามีน) โดยพื้นที่ที่มีปัญหาเฮโรอีนรุนแรง ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ส่วนการแพร่ระบาดของยาบ้า มีมากในภาคกลาง โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนนักศึกษา จากการรวบรวมสถิติของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่าปี 2543 มีนักเรียน นักศึกษาที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา จำนวน 447 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (วิชามหาคุณ, 2543; นันทินี พันธวงศ์, 2543) จนในปี 2553 พบว่ามีจำนวนสูงถึง 6,542 คน และจากสถิติผู้เข้ารับการบำบัดรักษาพบว่าในช่วงปี 2544 - 2554 มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นไปจะมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจเพื่อประมาณการจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงปริญญาตรี ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ในปี 2553 โดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ พบว่าจากนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 5,365,942 คน ทั่วประเทศ (ป.ป.ส 2544) มีนักเรียน/นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึง 663,290 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 ส่วนการเข้าไปเกี่ยวข้องพบในลักษณะต่างๆ ได้แก่ เป็นผู้ใช้ยาเสพติด 285,866 คน (5.8%) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ 143,607 คน (2.7%) เป็นผู้ติดยาเสพติด 80,819 คน (1.5%) เป็นผู้ค้ายาเสพติด 56,499 คน (1.1%) เป็นผู้ติดและค้ายาเสพติด 50,442 คน (0.94%) เป็นผู้ใช้และค้ายาเสพติด 6,057 คน (0.85%) (ธีรพงษ์ สนิมณี, 2555; Morargoni, 1998)

สำหรับยาเสพติดที่นักเรียน/นักศึกษาเป็นผู้ใช้และเข้าไปเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ คือ ยาบ้า (54.8%) รองลงมา เป็น กัญชา (20.0%) และสารระเหย (18.1%) ตามลำดับโดยของผู้เข้าไปเกี่ยวข้องจากนักเรียน/นักศึกษาทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 7.1, 2.8 และ 2.6 ตามลำดับ ในส่วนที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้ติด พบว่าส่วนใหญ่ติดยาบ้า (40.6%) รองลงมาคือสารระเหยและกัญชา (18.0%) (นงคราญ ณรงค์ศักดิ์, 2550) โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในจังหวัดอุบลราชธานี กำลังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากสถิติการจับกุมผู้ค้าและผู้เสพทั้งทางทหารและตำรวจ พบว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นทุกเดือน ส่วนใหญ่เป็นการลำเลียงเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านผ่านตามแนวตะเข็บชายแดน ด้านพื้นที่ส่วนใหญ่พบว่าเป็นการระบาดในหอพักนักศึกษาซึ่งมีทั้งยาบ้า กัญชา และสารเสพติด โดยเฉพาะสารระเหย บุหรี่ และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่กำลังมีแนวโน้มระบาดสูงขึ้นเรื่อยๆ จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข (2556) พบว่าคนไทยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับที่ 5 ของโลก และข้อมูลจาก

สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า คนไทยดื่มสุราเพิ่มขึ้น เฉลี่ยปีละ 260,000 คน ซึ่งปัจจุบันมีประมาณ 15.3 ล้านคน คิดเป็นมูลค่าการบริโภค 125,000 ล้านบาทต่อปี นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกพบว่า ร้อยละ 5 ของการเสียชีวิตของคนอายุระหว่าง 15 - 27 ปี มีสาเหตุมาจากแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะคนไทยดื่มสุราได้ในทุกที่ ทุกวัน ทุกเวลา ทุกเทศกาลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยพฤติกรรมการดื่มดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะสุราเป็นสาเหตุอันหนึ่งของอุบัติเหตุและทำให้เสียชีวิต อีกทั้งสุราเป็นสาเหตุของโรคมามากกว่า 50 ชนิด สุราทำให้เยาวชนไทยสมองเสื่อมจำนวนหนึ่งในสามของผู้ป่วยโรคจิตจากการดื่มสุรา นอกจากนี้สุรายังเป็นสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว และยังเป็นสะพานเชื่อมไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ยาเสพติด เพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ อาชญากรรมและความเสื่อมทางศีลธรรม (นิรันดร์ ไชยศรี, 2542)

การแพร่ระบาดของสารเสพติดในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่จะระบาดไปยังกลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มเยาวชน นักเรียน/นักศึกษาที่อาศัยตามบ้านเช่า หรือ หอพัก แหล่งชุมชนแออัดและสถานบันเทิง ในขณะที่เดียวกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในภาพรวม มีการจับกุมผู้ค้าเพิ่มขึ้น รวมทั้งปรากฏข่าวว่ามีหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหา จำนวน 5,103 แห่ง กระจายตัวอยู่ในทุกจังหวัด โดยเฉพาะที่อุบลราชธานีมีอยู่ 154 หมู่บ้าน ทางศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) จึงได้สั่งการให้ ศตส. จังหวัดเพิ่มความเข้มข้นในการสกัดกั้นยาเสพติดตามแนวชายแดน ทั้งทางบก ทางน้ำและตามเส้นทางเข้าออกที่สำคัญ โดยเน้นการหาข่าว ตั้งจุดตรวจตามเส้นทางคมนาคมสำคัญ

จากสถานการณ์ดังกล่าว จะเห็นว่าการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดของชุมชนต้องใช้ความร่วมมือจากหลายหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือชุมชนต้องเป็นผู้แก้ปัญหาเอง จึงจะทำให้เป็นการการแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนชุมชนต้องมีศักยภาพและมีแนวทางในการแก้ปัญหา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดเพื่อจะนำไปวางแผนการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดของชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการใช้ยาเสพติดกันอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการในชุมชน
- 3.2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด
- 3.3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอาศัยหมู่ที่ 5 บ้านเข็อก ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 524 คน ชาย 255 คน หญิง 269 คน ดังนี้คือ

1) ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปของชุมชน คือ สมาชิกในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ รวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

2) ผู้ใช้สารเสพติด จำนวน 62 คน เป็นชาย 58 คน และหญิง 4 คน

3) ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด ในส่วนการปฏิบัติการผู้วิจัยได้กำหนดการทำงานร่วมกัน 3 ฝ่าย คือ ผู้วิจัย (Researcher) ชุมชนนักปฏิบัติ/ผู้นำชุมชน (Practitioner) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ และประธานกลุ่มเยาวชน ส่วนตัวแทนภาครัฐที่มีบทบาทเป็นที่ปรึกษา (Consultant) ประกอบด้วย พยาบาลชุมชน นายองค์การบริหารส่วนตำบลโดยผ่านกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2) การสร้างพลังอำนาจหัวหน้าครอบครัว ผู้ใช้สารเสพติดและกลุ่มแม่บ้าน 3) การจัดทำบัญชีครัวเรือน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูลโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมของชุมชนใช้ระยะเวลา 6 เดือน มีเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหัวหน้าครอบครัวทุกครอบครัว

2) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม กระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

3) แบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว

4) เครื่องบันทึกเสียง ใช้ขณะบันทึกการสนทนากลุ่ม หรือ การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตจากกลุ่มก่อน ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลสามารถตรวจสอบกับสิ่งที่ได้บันทึกและข้อมูลซึ่งตกลงกันได้

5) กล้องถ่ายรูป โดยบันทึกภาพปรากฏการณ์ต่างๆ ในชุมชนทั้งบุคคลและสถานที่และกิจกรรมต่างๆ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษารายบุคคล การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) เตรียมหัวข้อและสังเคราะห์ข้อมูลแนวความคิดจากเอกสารเพื่อเตรียมความพร้อม

2) เข้าพบผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวม

3) การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความสนใจ ประกอบกับผู้วิจัยได้เคยมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน

3.2) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อในการสนทนาเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเนื้อหาและความราบรื่นในกระบวนการกลุ่ม เช่น ข้อมูลด้านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของ

หมู่บ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การมีส่วนร่วม เป็นต้น การสนทนาเป็นพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) จำนวนกลุ่มละประมาณ 6-8 คน โดยแบ่งการสนทนาเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน อบต. และ คณะกรรมการหมู่บ้าน 2) กลุ่มหนุ่มสาว 3) กลุ่มแม่บ้าน 4) กลุ่มผู้สูงอายุและ 5) กลุ่มประชาชนในชุมชน

3.3) การศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)

1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับชาวบ้านทุกกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาเป็นการสร้างความคุ้นเคยแบบไม่เป็นทางการ แต่สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มลดประเด็นไปตามสถานการณ์ แต่ให้อยู่ในขอบเขตของการวิจัย

2) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ หรือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของคำถามที่แน่นอน เพื่อให้ได้ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ความสัมพันธ์ภายในชุมชนโดยกำหนดประเด็นคำถามต่างๆ ไว้เพื่อความสะดวกในการติดตามและวิเคราะห์ข้อมูล

3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนในทุกด้านที่ต้องการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน งานศพ งานแต่งงาน งานประจำปีของหมู่บ้านการประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สรุบบทเรียน วิเคราะห์ประเด็นปัญหา

3.4) การศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA)

1) การเดินสำรวจ เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านกายภาพและข้อมูลทั่วไปของชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ อสม. และประธานกลุ่มเกษตรกร เป็นผู้เดินสำรวจร่วมกันในช่วงกลางวันและตอนเย็น ใกล้เคียงเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญทั้งด้านสภาพแวดล้อม สภาพบ้านเรือนแหล่งประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคด้วย และได้เห็นถึงวิถีชีวิตและกิจกรรมของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสำหรับการเตรียมการเก็บข้อมูลด้วยวิธีอื่นๆ โดยเฉพาะการเตรียมประเด็นคำถามที่ต้องการจะศึกษาได้อย่างครอบคลุม ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ข้อมูลสำหรับการเลือกกลุ่มที่จะเข้าร่วมทำแผนปฏิบัติการชุมชนด้วย

2) การมองเป้าหมายร่วมกัน (Guiding Ideas) โดยดำเนินการขออนุญาตจากผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการวิจัยเพื่อขอความเห็นชอบจากชุมชน ดำเนินกิจกรรมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ความชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับหลักการ เป้าหมายและแนวทางในการทำงาน เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพชุมชนไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง

3) การจัดทำโครงการร่วมกัน (Collaborative Projects) ผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้ง 3 ฝ่ายร่วมจัดทำโครงการร่วมกันในทุกขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผน การทำแผน แม่บท/แผนปฏิบัติการ การดำเนินการและการประเมินผลการดำเนินการหรือการสรุบบทเรียนร่วมกัน

4.4 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนและครอบคลุมตามประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้วมีการตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยพร้อมๆ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Methods) คือ

1) การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน คือ การเปลี่ยนแปลงแหล่งข้อมูลบุคคล ที่ใช้ให้หลากหลายออกไปโดยถามคำถามเดียวกันกับคนหลายๆ คนเพื่อตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้จากแต่ละคนเป็นอย่างไรบ้าง สอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

2) การตรวจสอบข้อมูลในสถานที่ต่างกัน ได้แก่ มีการเปลี่ยนสถานที่ที่ได้ข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากหลายๆ สถานที่ แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบดูว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

3) การตรวจสอบข้อมูลในสถานที่ต่างกัน ได้แก่ การเปลี่ยนช่วงเวลาที่จะได้รับข้อมูลโดยเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันต่างกันในเวลา มีข้อมูลเหมือนกันขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

4) การวิเคราะห์ข้อมูล หลังการได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์และตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด ผู้วิจัยจะดำเนินการแยกให้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล ตามกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้ในประเด็นเนื้อหาต่างๆ ดังนี้

4.1) ลักษณะทั่วไปของข้อมูลส่วนบุคคลใช้ค่าสถิติ ความถี่ ร้อยละ (Percentage)

4.2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4.2.1) วิเคราะห์บริบททางกายภาพของชุมชน

4.2.2) วิเคราะห์ปรากฏการณ์ชุมชนที่เกิดจากพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม

4.2.3) วิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุของการใช้สารเสพติดของชุมชน และปัจจัย/เงื่อนไขที่จะเพิ่ม

ศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด

4.2.4) วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สาร

เสพติด

4.2.5) วิเคราะห์ปัญหา/อุปสรรคที่มีต่อกระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการ

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาอย่างต่อเนื่องและตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มานั้นครบถ้วน น่าเชื่อถือ หากพบข้อมูลที่ขาดความเชื่อถือหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เข้าไปตรวจสอบและจัดเก็บข้อมูลใหม่ และตรวจสอบวิเคราะห์ใหม่ จนกระทั่งมีความมั่นใจในข้อมูลที่ได้ จึงสรุปผลและเขียนรายงานโดยใช้วิธีการเชิงบรรยาย

4.5 สรุปผลการวิจัย

1) บริบทของชุมชนที่เอื้อให้ชุมชนเข้มแข็งและมีศักยภาพ

ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเชือก เป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่มีทุนทางสังคมค่อนข้างมาก ตั้งแต่ทุนทางกายภาพที่มีการปลูกสร้างบ้านเรียงรายตามเส้นทางของถนน ทำให้อากาศปลอดโปร่ง มีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่แออัด แบ่งเป็นกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในระบบเครือญาติ คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกเรื่อง ทั้งเรื่องความปลอดภัยของทรัพย์สิน การทำงานประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งการเจ็บป่วยต่างๆ ทุนทางเศรษฐกิจที่มี การปลูกพืชผักสวนครัว สัตว์น้ำมากมาย ทำให้สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ไม่ลำบาก การทำงานก็มีการรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การลงแขก การใช้สินค้าแลกเปลี่ยนกันแทนเงิน มีการรวมกันอย่างเข้มแข็งทั้งกลุ่มเฉพาะกิจและกลุ่มที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. เป็นต้น สถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนเป็นไปอย่างเรียบร้อยและเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนาชุมชนและการสืบ

ทอดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ สามารถดำเนินสืบต่อไปได้ นอกจากนี้ชุมชนยังมีผู้นำที่ดีมีความเสียสละมีเมตตาและมีคุณธรรม ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีวัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น มีการตักเตือน มีการเก็บเงินถ้าหากขาดการประชุม หรือ ไม่สามารถมาร่วมงานพัฒนาชุมชนได้ เป็นต้น

2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติด

2.1) การมองเป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความชัดเจนในหลักการ เป้าหมายและแนวทางในการทำงานเพื่อชุมชนระหว่างผู้วิจัยชุมชนนักปฏิบัติและตัวแทนจากภาครัฐ

2.1.1) การจัดประชุมชาวบ้านมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 60 คน เป็นตัวแทนของแต่ละครัวเรือน กลุ่มในชุมชน เข้าร่วมประชุมที่ประชุมเข้าใจถึงหลักการเหตุผลและแนวทางในการดำเนินงานเป็นอย่างดี มีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้นประกอบด้วยผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และตัวแทนหมู่บ้านจำนวน 10 คน

2.1.2) กิจกรรมสร้างเป้าหมายร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เปิดให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระมีการพูดคุยถกเถียงกันเพื่อรวบรวมแนวคิดความเข้าใจและสร้างเป้าหมายแนวทางการพัฒนาให้ไปในทิศทางเดียวกัน การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยเสรีผลการระดมความคิดเห็นสรุปได้ว่าเป้าหมายของชุมชน คือ กินดีอยู่ดีอยู่ดีมีแรงแมมีศีลมีธรรม 1) กินดี คือ การที่ชาวบ้านทุกคนมีอาหารการกินที่ดีมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย 2) อยู่ดี คือ มีบ้านเป็นของตัวเองมั่นคง บ้านเมืองสงบปลอดภัยและมีสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่มีกลิ่นเหม็นไม่มีขยะ 3) มีแรงแม คือ สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วยสามารถออกไปทำงานได้ หมู่บ้านปลอดภัยการใช้สารเสพติด 4) มีศีลมีธรรมคือ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนไม่ดื่มสุราสูบบุหรี่ เข้าวัดฟังธรรมในวันศีลวันพระมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

2.1.3) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่ประชุมได้อภิปรายร่วมกันและแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ว่าปัจจุบันชุมชนหมู่ 5 เป็นอย่างไร มีการพัฒนามาอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดตามเป้าหมายที่วางไว้ได้บ้าง

2.1.4) กระบวนการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในชุมชนได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) สรุปปัญหาของชุมชนได้ทั้งหมด 10 ปัญหา ได้แก่ 1) ชาวบ้านมีการใช้สารเสพติดบ่อยและปริมาณมาก 2) ชาวบ้านส่วนใหญ่รายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอจากรายจ่ายในครอบครัวมีหนี้สินเพิ่มขึ้น 2) ต้นทุนการเกษตรมีราคาแพงแต่ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ 3) น้ำที่ใช้สำหรับการเกษตรในฤดูแล้งไม่เพียงพอ 4) ไม่มีลานตลาดผลผลิตทางการเกษตร 5) หมู่บ้านไม่มีอาคารเอนกประสงค์เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน 6) ไม่มีสนามเด็กเล่นไม่มีลานกีฬาสำหรับวัยรุ่น 7) มีกลิ่นเหม็นจากขี้หมู 8) สถานีนอนม้ายอยู่ไกลชาวบ้านที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้น 9) ถนนบางเส้นในหมู่บ้านไม่ดีเป็นหลุมเป็นบ่อ 10) ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของชุมชนเลือนหายไปเนื่องจากไม่มีการสืบทอดเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจรักษา

2.2 การสร้างโครงสร้าง/กลไก พื้นฐานเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติด เป็นขั้นตอนศึกษาถึงปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่จะเป็พื้นฐานสำหรับการพัฒนาชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเชือก ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้

1) กิจกรรมการเดินทางสำรวจ เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยและชุมชนนักปฏิบัติได้เข้าไปสำรวจในชุมชน ร่วมกับการทำแผนที่ชุมชนด้วย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ สภาพบ้านเรือน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและกลุ่มองค์กรต่างๆ ทูทางสังคมที่มีในชุมชน สรุปได้ว่าชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเชือก มีลักษณะสภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านที่สร้างจากไม้คองทนถาวร สภาพบ้านตั้งเรียงรายตามถนน ไม่แออัดอากาศโปร่ง ถ่ายเทสะดวกมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีแม่น้ำ มีแหล่งประโยชน์ในชุมชน ได้แก่ วัดศาลาเอกประสงค์ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว มีถังฉางประจำหมู่บ้าน มีกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เป็นสิ่งสนับสนุนที่สำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ชุมชนน่าอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืน

2) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพภาพชุมชน เพื่อค้นหาหลักพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด การประชุมได้นำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้จากการประชุมครั้งก่อนที่มีการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ข้อมูลที่ได้จากการเดินทางสำรวจถึงแหล่งประโยชน์ต่างๆ ที่ชุมชนมีอยู่ หลังจากนั้นให้กลุ่มช่วยกันให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมและแก้ไข ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของชุมชน ช่วยกันพิจารณาศักยภาพภาพของชุมชน สรุปได้ว่าชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การกินดีอยู่ดีมีแสงมีศีลธรรม จุดแข็ง คือ เรื่องการมีผู้นำที่ดีมีความเสียสละมีความเมตตา มีคุณธรรม มีความสามัคคีในหมู่คณะเกษตรกรมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่รวมตัวกัน ทั้งแบบเฉพาะกิจ และแบบที่มีหน้าที่ชัดเจนเป็นกลุ่มสำคัญที่ช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีมีวัดไว้สำหรับทำนุบำรุงจิตใจส่วนจุดอ่อนของชุมชน คือ ผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างไม่ดีต่อเด็กในการดื่มสุรา ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพการศึกษาน้อย สิ่งแวดล้อมไม่ดีเหม็นกลิ่นขี้หมู หลังจากนั้นชุมชนได้หาแนวทางการแก้ปัญหา มีการจัดทำแผนการปฏิบัติการ มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละบุคคลและมีการประชุมกลุ่มย่อยนำไปสู่การทำโครงการร่วมกันอย่างแท้จริง

2.3 การทำโครงการร่วมกัน

1) จากการที่ชุมชนมีการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหาความเป็นไปได้ของโครงการ แล้วชุมชนจึงตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาโดยเลือกปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข จึงได้จัดทำโครงการที่สามารถทำได้จำนวน 5 โครงการได้แก่ (1) การเปิดเวทีชุมชน (2) การเปิดเวทีผู้ใช้สารเสพติด (3) การเปิดเวทีกลุ่มแม่บ้าน (4) การเปิดเวทีเยาวชน และ (5) การเปิดเวทีผู้นำชุมชน

2) การจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเชือก จากการประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพ จุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชนทำให้สามารถกำหนดโครงการเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชนและกลุ่มชุมชน 5 โครงการ พร้อมหาแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดจากการสร้างความอบอุ่นในครอบครัวในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด และความต้องการของชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติด ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยศึกษาบริบทของชุมชนที่

เอื้อให้ชุมชนเข้มแข็งมีศักยภาพและการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน สำหรับหมู่ที่ 5 บ้านเชือกเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีความสามัคคี มีความรักช่วยเหลืออาทรกัน เกื้อกูลกันแบบเครือญาติ มีทุนทางสังคมที่ดีทำให้การพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนน่าอยู่จึงได้รับความร่วมมือ เป็นอย่างดีสอดคล้องกับ ศักยภาพ มงคลอิทธิเวช (2552) ที่กล่าวว่าเมืองน่าอยู่สามารถดำเนินการได้ดีที่สุดในพื้นที่ชุมชนขนาดเล็ก การดำเนินงานได้ริเริ่มลงมือทำให้เมืองน่าอยู่ด้วยการเริ่มต้นจากโครงการขนาดเล็กๆ ง่ายๆ และใช้งบประมาณไม่มาก เกิดขึ้นได้ด้วยความรู้สึกรักของคนในชุมชนที่สนองความต้องการพัฒนาความน่าอยู่เป็นสิ่งที่แต่ละชุมชนจะตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ดังนั้นจึงสามารถทำได้ในทุกระดับและในทุกพื้นที่ตั้งแต่เมืองใหญ่จนถึงหมู่บ้านหรือชุมชนเล็กๆ เป็นเศรษฐกิจและพึ่งพาตนเอง มีวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าช่วยเหลือเกื้อกูลกันและยังคงมีความเป็นชุมชนส่วน การพัฒนาศักยภาพชุมชนสอดคล้องกับอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2554) การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการต่างๆนั้นชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและการสื่อสารทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนารวมคนกลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานสำหรับการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขสอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ สินธุนิช (2544) การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงชุมชนเป็นผู้คิดค้น ปัญหาหาสาเหตุของปัญหากำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองต่อไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (อรอนงค์ ธรรมกุล, 2544; Lord, 1991) การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน (Rissel, 1994) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างความตระหนักสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับชุมชนมีสติในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมสามารถกำหนดวิถีชีวิตคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนได้แต่จากการที่ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเชือก ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและและวิธีต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนวิทยากรองค์ความรู้จนสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1 จากผลการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดของชุมชน พบว่าการใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ประชาชนในชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน การแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ดังนั้นการแก้ปัญหาของชุมชน ควรใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนไปเป็นแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

2 ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา คือ โดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ผู้ใช้สารเสพติด กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้นำ และองค์กรภายในท้องถิ่น จะได้เกิดการสร้างพลังอำนาจและ พลังสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3 ควรมีการจัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานราชการต่างๆ ใช้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนาและทำงานกับชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติงานควรลดการสั่งการจากเบื้องบนลงล่างเน้นการทำงานแนวราบประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆในการทำงาน

4 ในการจัดทำแผนปฏิบัติการ หรือ การนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติควรสอบถามความเห็นของชุมชนหรือจัดทำประชาคมก่อนเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง แล้วจึงนำมาพิจารณาดำเนินการรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่นำมาใช้ตลอดจนในกระบวนการจัดทำแผนควรส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มองค์กรชุมชนหรือประชาคมต่างๆ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ

5 ควรส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชนให้เป็นองค์กรสำคัญในการนำเสนอและผลักดันนโยบายทางเลือกที่เป็นผลดีต่อคนในชุมชนเพื่อสร้างแผนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะต่างๆภายใต้แนวคิดประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานโยบายสาธารณะด้วยชุมชนเองเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนที่มีความต่างในลักษณะของขนาดชุมชนในลักษณะชุมชนที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากการวิจัยในครั้งนี้

3. ควรมีการศึกษามิติแนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทชุมชนวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทุนทางสังคมเพื่อจะได้เข้าใจลึกซึ้งถึงข้อมูลเชิงลึกของชุมชนต่อไปในอนาคต

8. บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ สีนธูนิช. (2544). การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาไทย.

กระทรวงสาธารณสุข. (2556). รายงานสถานการณ์สารเสพติด. นนทบุรี: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

ธีระพงษ์ แก้วหางค์. (2544). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม.

ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนากาสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

นิรันดร์ ไชยศรี. (2542). การใช้สารเสพติดของนักเรียน: กรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเชียงราย. วิทยานิพนธ์.

(อาชีวศึกษา). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นันทินี พันธวงศ์. (2543). ปัจจัยการแพร่ระบาดของสารเสพติดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติด

พ.ศ. 2540 – 2544. กรุงเทพฯ.

นงคราญ ณรงค์ศักดิ์. (2550). การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ (การบริหารการศึกษา).

เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิชา มหาคุณ. (2545). การศึกษาสภาพการรู้จักใช้และทัศนคติเกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนและเยาวชนอายุ 16-18 ปี พ.ศ. 2545. หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู.

วิทยา เทียวบูรณะธรรม. (2551). ตำรายาเสพติด. กรุงเทพฯ : โอเอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์.

ศักรินทร์ มงคลอิทธิเวช. (2552). กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ :

กรณีศึกษาบ้านสบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมทรง กาญจนะหุต. (2550). ปัญหาเสพติดของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองวิชาการกรมการแพทย์.

อานันท์ กาญจนานันท์. (2544). วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัต และศักยภาพชุมชนในการพัฒนา.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

อรอนงค์ ธรรมกุล. (2539). การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์

มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

9. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดันให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้